

202211_1

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu
Grønlands Nationalmuseum & Arkiv

Laboratorierapport 2201

Prøvetagning af animalsk pels/skind fra Uunartoq Mumierne

26. maj 2022

Christian Koch Madsen
Grønlands Nationalmuseum & Arkiv
Nuuk, 30. Maj 2022

Laboratorierapport for prøvetagning af hår/skind fra Uunartoq Mumierne ved Retsmedicinsk Institut, Københavns Universitet, d. 26. maj 2022

På sydvestsiden af øen Uunartoq, Sydgrønland – i umiddelbar nærhed af bopladsen Qerrortuut (NKAH 3670) – findes en række huler med grave fra Thule kulturen. Den amerikanske opdagelsesrejsende Martin Luther besøgte stedet i 1929-30 og tog op til 10 mumier fra gravhulerne, samt 40 kranier (fra Uunartoq, muligvis ikke kun fra Qerrortuut), for at sende dem til Peabody Museum, Harvard Universitet. I 1934 blev gravhulerne ved Qerrortuut genbesøgt af arkæologer fra Danmarks Nationalmuseum, der dokumenterede omfanget af ødelæggelserne i forbindelse med M. Luther's tidligere besøg. I denne forbindelse udtoges til Danmarks Nationalmuseum delvist mumificerede menneskerester af yderligere 6 voksne individer, 3 børnemumier, en mængde tøjdele og andre gravgaver. Disse senere indsamlede menneskerester er hjemført til Grønland i forbindelse med andet humant materiale under Utimut 1982-2001 – for nuværende opbevaret og kurateret ved Retsmedicinsk Institut, Københavns Universitet.

Det National Science Foundation (NSF) sponsorerede og NKA-medejede forskningsprojekt projektet *Co-production of scientific knowledge and the building of local archeological capacity in Greenland* (RESPONSE), 2019-23, undersøger Thule kulturens bosættelsesmønstre og ressource udnyttelse i Uunartoq Fjorden. Fortidsminder og andre fortidsspor på Uunartoq indgår i projektet, herunder gravhulerne ved Qerrortuut (NKAH 3670). Forskningen i mumierne og fundomstændigheder er samtidig en indsats for at støtte op den igangværende repatrieringen af Uunartoq Mumierne ved Peabody Museum.

Fig. 1 Velbevaret kamik med fod i fra Uunartoq gravhulerne (foto: C.K. Madsen 2022).

I forbindelse med et Danmarksbesøg, havde Christian Koch Madsen (CKM), souschef ved Grønlands Nationalmuseum og Arkiv, og Co-PI på RESPONSE projektet pludselig mulighed for at besøge Retsmedicinsk Institut, Københavns Universitet, med henblik på at sample og potentielt 14C-datere pels fra Uunartoq Mumierne, som for øvrigt ellers er udaterede. Håbet var, at man ved at finde rensdyrpels blandt mumiernes tøj, kunne få en datering med lav egenalder. CKM fik derfor hurtigt en aftale i stand med Anne-Lisbeth Schmidt, konservator ved Danmarks Nationalmuseum og specialist i Inuit tøj og mikroskopisk hår bestemmelse, og prof. Niels Lynnerup, leder af Retsmedicinsk Institut, og vi blev enige om at mødes og sample mumierne d. 26. april kl. 10:00-12:00 i kælderen under det gamle Panum Institut. Niels Lynnerup havde ved samme lejlighed indkaldt Marie Louise Schjellerup Jørkov og Chiara Villa, begge lektorer ved afdeling for retspatologi¹, samt forskerholdet bag et igangværende aDNA-projekt på Grønlandske mumier. Sidstnævnte var inviteret med som observatører.

¹ Forsidefoto: Til venstre, Niels Lynnerup og Anne-Lisbeth Schmidt, til højre Chiara Villa, i gang med at udpakke en af kasserne med mumierrester fra Uunartoq (foto: C.K. Madsen 2022).

Fig. 2 Anne-Lisbeth Schmidt i færd med at samle mumieresterne fra Uunartoq (foto: C.K. Madsen 2022).

Menneskeresterne fra Qerrortuut opbevares i dag i fryserummet ved Retsmedicinsk institut, hvor de fleste er pakket i zipposer, samlet i papkasser. Resterne er ifølge Anne-Lisbeth Schmidt sidst ompakkede og behandlede i midt 00'erne. De er – bortset fra en Kamik (figurer 1) – generelt i meget dårlig stand og i flere poser er der synlig skimmel (ukendt type) på overfalden af materialerne, samt er der flere "løsdeler", der ikke kan refereres til museumsnumre. Hvis man sammenligner med fotos i den oprindelige publikation, der sket betydelige skader siden menneskeresterne blev taget til Danmark², selvom vi pt. ikke kan redegøre for, hvordan og hvornår disse skader er opstået. Det er dog bydende nødvendigt snart at foretage en oprydning, behandling og ompakning af materialerne, hvilket planlægges gjort i forbindelse med repatrieringen af mumierne ved Peabody Museum, Havard, 2022-23.

Samplingen blev fortaget således at menneskeresterne at papkasserne fra Qerrortuut enkeltvis blev båret ud af fryserummet, hvorefter vi i fællesskab gennemgik materialet for velegnede samples. I det tilfælde hvor der så ud til at være brugbar skind eller pels, åbnede vi zipposerne og Anne-Lisbeth Schmidt samlede en smule hår og skind fra samme område. I alt blev udtaget 4 prøver, heraf et stykke tekstil fundet ved kamikken (figure 1) som beskrives i annexet til denne rapport. Efterfølgende er hårprøverne søgt mikroskopisk artsbestemt. 2 af prøverne er formentlig fra sæl (henholdsvis klapmyds og ringsæl?) og en fra rensdyr (Ibid.). Sidstnævnte prøve vil blive C14-dateret sammen med andet prøvemateriale fra RESPONSE-projektet.

² Matthiassen, Therkel & Holtved, Erik 1936. The Eskimo Archaeology of the Julianehaab District, Meddelelser om Grønland Bd.118, nr.1.

3. maj 2022

Grønlands Nationalmuseum og Arkiv
Hans Egedesvej 8
3900 Nuuk

Forskning, Samling og Bevaring
Bygning og Inventar
+45 41206477
anne.lisbeth.schmidt@natmus.dk

Att. Souschef Christian Koch Madsen

Bestemmelse af prøvematerialer fra Uunartoq

Fire prøver fra mumiebeklædning fra Uunartoq er udtaget d. 26. april 2022 på Panum-Instituttet efter aftale med Christian Koch Madsen, Grønlands Nationalmuseum og Arkiv (NKA).

Prøvematerialer er udtaget iført rene handsker og med steril skalpel. Prøver er pakket i aluminiumsfolie og polypropylenpose og tilhører NKA. Prøvematerialet opbevares indtil videre på Nationalmuseet i Brede.

Bestemmelse af tre hårprøver er udført efter rensning i acetone og montering i Pertex på objektglas under dækglas. Mikroskopi er udført vha. Leica DM4 M på Nationalmuseet laboratorium i Brede.

Yderligere analyser foretages efter aftale.

Med venlig hilsen

Anne Lisbeth Schmidt
Nationalmuseet i Brede, d. 3. maj 2022

Prøve 1: Strikket tekstilstump, udtaget fra støvles indre.

Materiale: Højre underben med støvle på.

ID: Kasse KAL-4096x01, "Underben med kamikker". Therkel Mathiassen 1934. Evt Qerrortut FM 6o V2-III-054.

Bestemmelse ved brandprøve: uld (lugter af svovl).

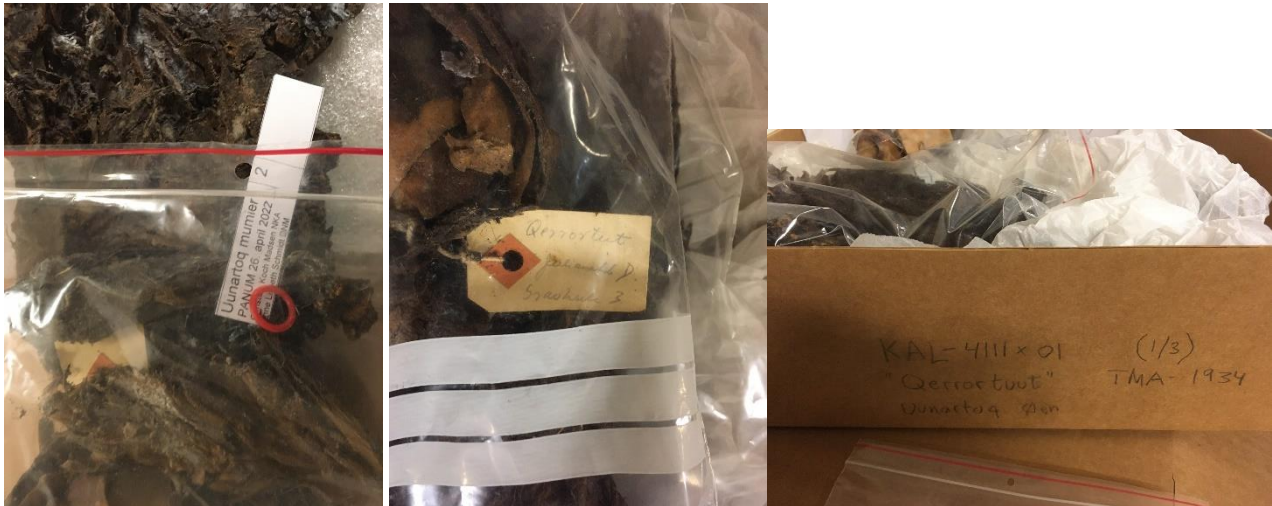
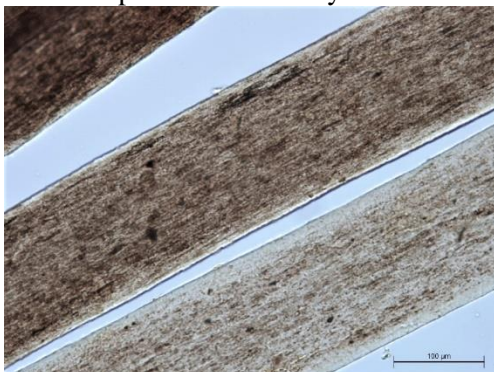
Afventer eventuel undersøgelse, efter nærmere aftale.

Prøve 2 fra beklædning: hår og skind.

Materiale: Humane rester med spor af beklædning.

ID: Kasse KAL-4111x01, 1 af 3. Therkel Mathiassen 1934.

Qerrortut, Julianehaab D., Gravhule 3.

Mikroskopi i transmitteret lys**Prøve 2**

Beskrivelse af hårstrårs udseende på langs: primære hår (dækhår) uden medulla, med pigmentering, vidde ca. 170µm. Hårbilledet er karakteristisk for sælfamilien (Phocidae).

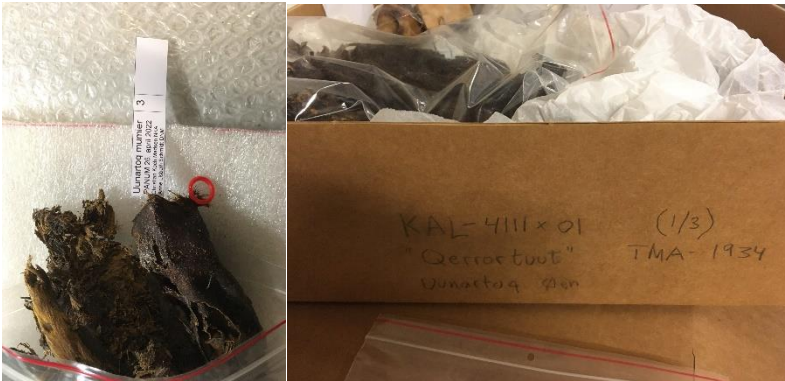
- Uden tværsnit af hår kan arten ikke bestemmes nærmere.

Reference: CN 1249. Ringsæl (*Phoca hispida*). Sub. ad. han, Qeqertarsuaq (Gødhavn), 27 april 1994. Danmarks Naturhistoriske Museum. Hårmikroskopi A.L.Schmidt 2022.

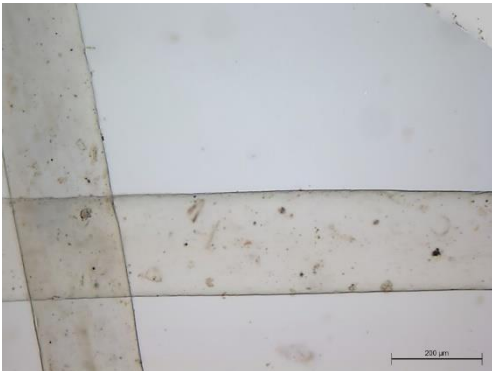
Prøve 3 fra beklædning: hår og skind.

Materiale: Humane rester med spor af beklædning.

ID: Kasse KAL-4111x01, 1 af 3. Therkel Mathiassen 1934.

Mikroskopi i transmitteret lys af hårstrå på langs

Prøve 3

Hårstrås udseende på langs: primært hår uden medulla, vidde ca. 200µm. Hårbilledet er karakteristisk for sælfamilien (Phocidae).

- Uden tværsnit af hår kan arten ikke bestemmes nærmere.

Reference

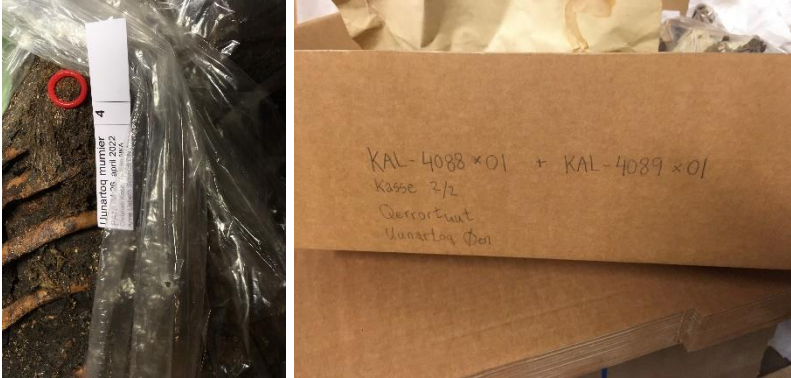
CN 1143. Klapmyds (*Cystophora cristata*). Ad. Lofoten, juni 1977. Danmarks Naturhistoriske Museum. Hårmikroskopi A.L.Schmidt 2022

Prøve 4 fra beklædning: hår og skind.

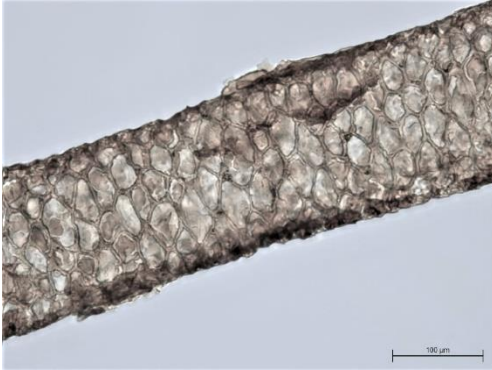
Materiale: Torso med spor af hår fra beklædning.

ID: Kasse KAL-4088x01 + KAL-4089x01, 2 af 2.

Qerrortut, Uunartoq Øen.

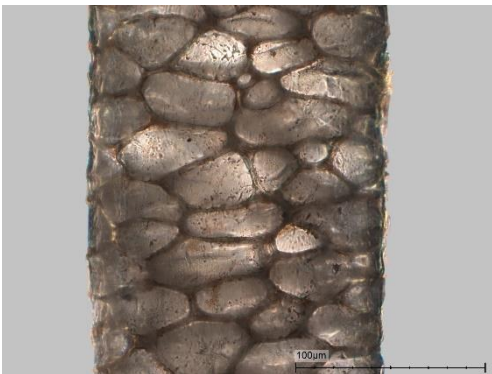

Mikroskopi i transmitteret lys af hårstrå på langs

Prøve 4

Primært hår med bred medulla bestående af åbent netværk, vidde ca. 180µm. Hårbilledet er karakteristisk for rensdyr (Rangifer tarandus).

Reference

NMD, P27.410. Mandspels af rensdyrskind (*R. tarandus*). Fra Iglulingmiut, Mittimatalik (Ponds Inlet), 5th Thule-expedition, 1924. Bestemt ved DNA-analyse. Hårmikroskopi A.L.Schmidt 2022